

GUID 9020

Баҳодихии сиёсати давлатӣ

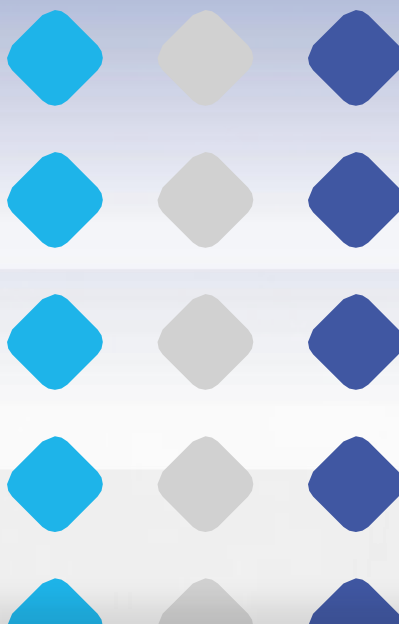
Дастурамали INTOSAI аз ҷониби Ташкилоти байналмиллалии мақомоти олии назорати молиявӣ (INTOSAI) ҳамчун қисми Системаи изҳороти касбии INTOSAI нашр карда шудааст. Барои маълумоти иловагӣ ба саҳифаи зерин ташриф оред: www.issai.org

Ҳуҷҷати пешакии IFPP – ин ҳуҷҷат то таъсиси Системаи изҳороти касбии INTOSAI (IFPP) дар соли 2016 таҳия карда шудааст. Аз ин рӯ он метавонад аз рӯи мақсадҳои формалӣ аз Тавсияҳои нисбатан минбаъдаи INTOSAI доир ба аудит фарқ кунад.

INTOSAI

INTOSAI, 2019

- 1) Соли 2016 ҳамчун INTOSAI GOV 9400 – Дастурамал доир ба баҳодиҳии сиёсати давлатӣ қабул карда шудааст.
- 2) Бо таъсиси Системаи изҳороти касбии Intosai (IFPP), ки ба GUID 9020 – Баҳодиҳии сиёсати давлатӣ бо тағйиротҳои таҳрирӣ дар соли 2019 ивази ном кардааст. .

МУНДАРИЧА

1. МУХТАСАР, ЗАМИНА, АЛОҚАИ ТАРАФАЙН БО АУДИТИ САМАРАНОКӢ	5	
Мухтасар	5	
Замина	5	
Муносибати тарафайн байни EWG (Гурӯҳикорӣ доир ба баҳодихии барномаҳо) ва PAS (Зеркумита доир ба аудити самаранокӣ)	7	
2. ТАВСИФ, МАҚСАДҲО ВА МАҲДУДИЯТҲОИ БАҲОДИҲИИ СИЁСАТИ ҶАМЪИЯТӢ	8	
Тавсиф	8	
Вазифаҳо	8	
Маҳдудияти баҳодихии сиёсати давлатӣ	11	
3. СУБЪЕКТҲОИ БАҲОДИҲӢ ВА МУҲИТИ ИНСТИТУТСИОНАЛӢ		12
Субъектҳо	12	
Муҳити институтсионалӣ	13	
4. ИНТИХОБӢ ОБЪЕКТ ВА СОХТМОНҲОИ ЛОИҲА БО ТАРАФҲОИ МАНФИАТДОР	14	
Интихоби объекти баҳодихии сиёсати давлатӣ: се критерия	14	
Муҳимии сиёсати баррасишаванда	14	
Ченшаванда будани «натичаҳои» гуногуни полис	16	
Давраи вақт аз лаҳзаи чорӣ гардидани полис	18	
Таъсиси лоиҳа бо ҷонибҳои манфиатдор	19	

5. БАНАҚШАГИРИИ БАҲОДИҲӢ	22
Баҳодиҳии имкониятҳо	22
Ташкилот	25
Инструментҳо ва усулҳои дастрас	26
Ҷалб намудани коршиносон	28
6. КОРКАРДИ ПУРРАИ НАТИҶАҲО	29
Санчиши натиҷаҳо	29
Зинаи тозақунӣ	30
Коркарди пурраи натиҷаҳо	31
7. ПАҲН КАРДАН ВА ИСТИФОДАБАРИИ НАТИҶАҲО	33
Паҳн кардани ҳисобот оид ба баҳодиҳӣ	33
Бо истифода аз хулосаҳо ва тавсияҳои баҳодиҳӣ	34

МУХТАСАР

Ин принсипҳои роҳбарикунанда барои кӯмак ба муассисаҳои олии назоратӣ ва ташкилотҳои баҳодихӣ дар расидан ба ҳадафи баҳодихӣ пешбинӣ шудаанд, ки дар таҳлили бетараф ва мустақили меъёрҳои гуногун ба фоидаи сиёсати давлатиро (бидуни тавачҷӯх ба як воҳиди маъмурии мушаххас) инъикос менамоянд. Хусусиятҳои хоси баҳодихӣ омехтани усулҳои таҳқиқот, баррасии нақши мақомоти гуногуни давлатӣ, инчунин фаълони ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ба таври мунтазам дохил кардани онҳоро дар раванди баҳодихӣ дар бар мегиранд.

ЗАМИНА

Гурӯҳи кории баҳодихии барномаи INTOSAI соли 1992 таъсис ёфтааст. Ҳадафи гурӯҳ кумак ба МОА, ки баҳодихиро тачриба мекунад ё мехоҳанд бо додани матнҳои доктринӣ, воситаҳои методологӣ ва маслиҳатҳои амалӣ барои татбиқи ин раванди мушаххас, ки одатан аз дигар шаклҳои назорат ва аудит фарқ карда мешаванд, ин корро амалӣ намоянд, иборат буд. Бо ин сабаб, Гурӯҳи корӣ ба Кумитаи Мубодилаи Дониш (КОЗ) дода шуд. Ин гурӯҳ дар ҳоли ҳозир аз 22 МОА иборат аст.² Аз замони таъсисёбӣ, онро Палатаи ҳисоби Фаронса раисӣ мекунад.

¹ *Дастурамали мазкур танҳо ба баҳодихии беруна дахл дорад, ҳатто агар маъмурияти давлатӣ ё дигар ташкилотҳо низ тавонанд, ки худбаҳодихиро гузаронанд.*

Дар соли 2010, гурӯҳ тавонист аввалин ҳуҷҷати баҳодиҳии барномаро ("Primer") омода кунад, ки он дар Конгресси 20-уми INTOSAI дар Йоханесбург тасдиқ шудааст. Ин ҳуҷҷат як пурсиши калон дар байни МОА-ҳои гуногун оид ба баҳодиҳии барнома буд³ ва «усули аз поён ба боло» пешниҳод намудани таърифи умумии баҳодиҳӣ ва роҳнамоии умумӣ оид ба банақшагирии баҳодиҳӣ буд.

Гузариш аз баҳодиҳии барнома ба баҳодиҳии сиёсат ҳангоми муҳокимаҳо дар гурӯҳи корӣ сурат гирифт. Баҳодиҳии сиёсати давлатӣ нисбат ба аудити самаранокӣ васеътар аст. Он чузъҳои ғайримуқаррарӣ, аз қабيلي ташаббусҳои танзим, қонуни нарм ва ғ. иборат аст.

Ин принципҳои роҳбарикунанда барои муайян кардани хусусиятҳои асосии баҳодиҳии сиёсати давлатӣ равона шудаанд. Он нишон медиҳад, ки чӣ гуна бояд бо ҳама ҷонибҳои манфиатдор бо ҳиссаи сиёсати муайяни давлатӣ муносибат кард ва муносибати глобалӣ, ки тавассути он масъулони баҳодиҳии сиёсати давлатӣ метавонанд кори худро анҷом диҳанд. Ниҳоят, он масъалаҳои интишори натиҷаҳои баҳодиҳӣ, инчунин ҳудуди байни баҳодиҳии сиёсати давлатӣ ва даҳолати сиёсиро баррасӣ мекунад, ки баҳодиҳанда набояд дар ҳеч сурат онро убура кунад.

Аммо, ҳадафи ин принципҳои роҳбарикунанда муқаррар кардани стандарти нав нест, зеро таҷрибаҳои гуногуни баҳодиҳӣ аз доираи принципҳои умумии баҳодиҳӣ зиёданд ва аз ин рӯ, байни он чизе, ки метавонад баҳодиҳӣ карда шавад ва наметавонад баҳодиҳӣ шавад, бефоида хоҳад буд. Ба ҷои ин, принципҳои роҳнамо бояд ҷомеаи аудиторҳо ва дигаронро ҳавасманд кунад, ки ба баҳодиҳии сиёсати давлатӣ машғул шаванд, то ба онҳо ба манфиати шахрвандон ва тасмимгирандагон мувофиқи нуқтаи назари илмӣ ва мустақилона баҳодиҳӣ гузаронанд.

2 *Белгия, Чили, Коста-Рика, Салвадор, Финляндия, Фаронса, Габон, Гурҷистон, Олмон, Венгрия, Республикаи Корея, Ливия, Литва, Мексика, Марокко, Покистон, Филиппин, Папуа-Гвинейи нав, Лаҳистон, Швейтсария, ИМА.*

3 *«Баҳодиҳии сиёсати давлатӣ» пештар ҳамчун «баҳодиҳии барномаҳо» дар ҳуҷҷати пешини INTOSAI ном бурда мешуд.*

Муносибати тарафайни байни EWG (Гурӯҳи корӣ доир ба баҳодихии барномаҳо) ва PAS (Зеркумита доир ба аудити самаранокӣ)

Тасмим гирифта шуд, ки байни EWG ва PAS (Зеркумити аудити самаранокӣ) робитаҳо барқарор карда шаванд, зеро фарқ кардани ин ду усул барои баъзе MOA осон нест ва азбаски баҳогузурӣ баъзан ҳамчун чузъи оддии аудити самаранокӣ ҳисобида мешавад.

ISSAI 300 - Принсипҳои аудити самаранокӣ, банди 9 қайд мекунад, ки «аудити самаранокӣ – ин озмоиши мустақил, воқеъбин ва бозътимоди он аст, ки оё корхонаҳо, системаҳо, амалиётҳо, барномаҳо, фаъолиятҳо ё ташкилотҳои давлатӣ мутобиқи принсипҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ фаъолият мекунанд ва барои беҳбудӣ ҷо ҳаст. »

Дар ҳоле ки аудити самаранокӣ дар асоси баҳодихии иқтисодиёт, самаранокӣ ё натиҷанокӣ сурат мегирад, пас баҳодихии сиёсати давлатӣ нисбат ба баҳодихии таъсири глобалӣ, кӯтоҳмуддат ва дарозмуддати сиёсат асос меёбад (ки аксар вақт баррасии дигар сиёсатҳое, ки дар ҳамон самт таъсир доранд) ва инчунин баҳодихии муфидии ин сиёсат асос ёфтааст. ⁴

Хулоса, баҳодихӣ метавонад ҳамчун як сарлавҳаи хеле калон ҳисобида шавад, ки категорияҳои гуногуни аудитор дар бар мегирад, аз ҷумла аудити самаранокӣ. Баҳодихӣ метавонад аз воситаҳо, усулҳо ё натиҷаҳои аудити самаранокӣ истифода барад, аммо бо мақсади дигар: оне, ки дар сархати қаблӣ нишон дода шудааст. Аммо, баҳодихӣ дорони баъзе хусусиятҳои фарқкунанда ва баъзе ҳадафҳои мушаххас мебошад, ки бояд шарҳ дода шаванд.

Ин ҳадафи принсипҳои роҳбарикунанда мебошад, зеро мо чунин мешуморем, ки баҳодихии сиёсати давлатӣ барои мақомоти маъмурӣ бештар масъалаи рӯзафзуни муҳим мегардад ва ба мо принсипҳои роҳбарикунандаи умумӣ барои дастгирии кӯшишҳои он ташкилотҳое, ки баҳогузурӣ мекунанд, лозиманд.

2

ТАВСИФ, МАҚСАДҲО ВА МАҲДУДИЯТҲОИ
БАҲОДИҲИИ СИЁСАТИ ДАВЛАТӢ**ТАВСИФ**

Баҳодиҳии сиёсати давлатӣ як имтиҳонест, ки барои баҳодиҳии ғоидаи сиёсат равона шудааст. Он ҳадафҳо, татбиқ, натиҷаҳои мобайнӣ ва таъсирхоро ҳарчи бештар ба таври систематикӣ таҳлил мекунад ва самаранокии кори худро барои баҳодиҳии ғоидаи он чен мекунад. Ҳамин тариқ, баҳс дар мувоҳидаҳои ҷамъиятӣ аҳамияти бештар пайдо карда истодааст, зеро пешвоёни сиёсӣ бояд қарорхоро дар асоси далелҳо қабул кунанд.

Аммо, ҳатмист, ки баҳодиҳанда то ба дараҷаи маҷмаи сиёсӣ нарасад. Ин домро пешгирӣ кардан мумкин аст:

- Ба ташкилотҳои баҳодиҳанда тавсия дода мешаванд, ки тарафдорӣ худро ба ӯҳдадорҳои мустақилият ошкор кунанд;
- Тавсияҳое, ки аз натиҷаҳои ҳисоботи ниҳойи гирифта шудаанд, дастурҳои имконпазирӣ сиёсат мебошанд, ки ба далелҳо ва мушоҳидаҳо асос ёфтаанд, бидуни маҳдуд кардани шохҳои иҷроия ё қонунгузории ҳукумат.

ВАЗИФА

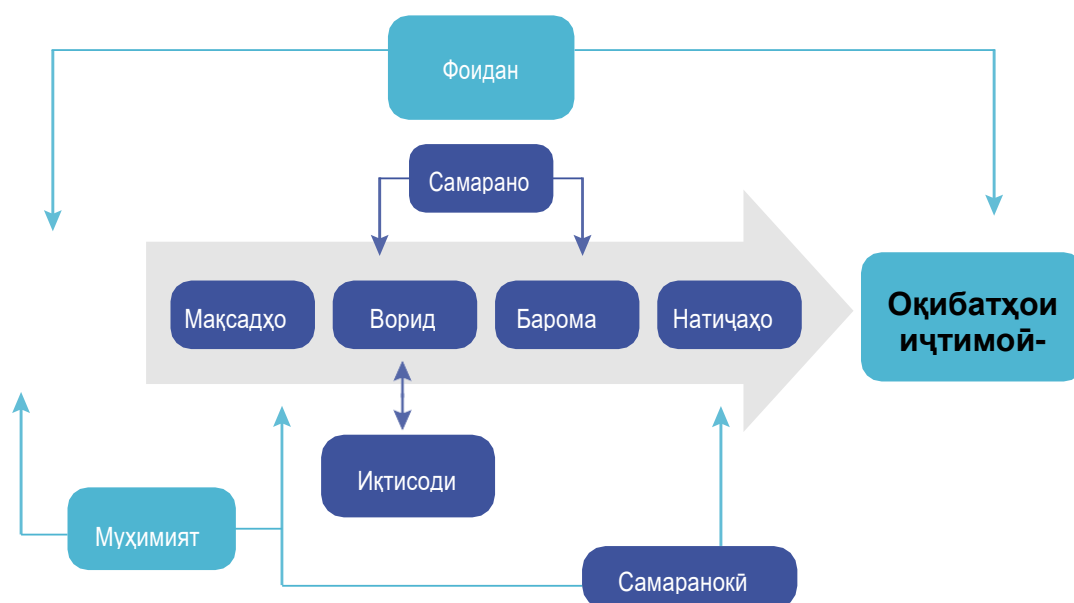
Баҳодиҳӣ барои ҳадафи васеътари саҳмгузори дар сиёсати давлатӣ хизмат мекунад. Ҳадафҳои маъмултарин эътирофшудаи баҳогузори инҳоянд:

- »Банақшагирӣ / самаранокӣ - Таъмини асоснокии сиёсат ва истифодаи самараноки захираҳо.
- »Ҳисоботдиҳӣ - нишон додани он, ки чӣ гуна сиёсат ба ҳадафҳои худ расидааст, то чӣ андоза манбаъҳои худро истифода кардааст ва таъсири он чӣ гуна аст.
- »Татбиқ - баланд бардоштани самаранокии сиёсат ва самаранокии татбиқ ва идоракунии он.
- »Истеҳсоли дониш - фаҳмидани он ки чӣ қор бояд кард (барои кӣ) ва чаро (ва дар қадом замина).

»Тақвияти институтсионалӣ - такмил ва рушди иқтисодии субъектҳои сиёсат, шабакаҳо ва муассисаҳои онҳо.

Диаграммаи зерин баъзе маълумотро дар бораи он фарқ мекунад, ки аз масъалаҳои асосии аудити самаранокӣ ва баҳодихии сиёсати давлатӣ бо мақсади фарқ кардани онҳо аз якдигар иборатанд:

РАВАНДИ БАҲОДИҲӢ

Афсонаи схема:

- Хусусияти баҳодихии сиёсати давлатӣ
- Ҳангоми аудити самаранокӣ, ҳамчунин ҳангоми баҳодихии сиёсати давлатӣ истифода бурда мешаванд.

4 Стерн, Э. (2004): *Фалсафа ва намудҳои тадқиқотҳои баҳодихӣ. «Асосҳои баҳодихӣ ва таҳқиқи таъсирҳо»*

Ҳам дар баҳодиҳии сиёсати давлатӣ ва ҳам дар аудити самаранокӣ, робитаи сабабии амалҳои ҳукумат ва оқибатҳои онҳо таҳқиқ карда мешавад. Аммо байни ин ду усулҳо фарқият мавҷуд аст:

»Чӣ тавре ки дар ISSAI 300 гуфта шудааст, аудити самаранокӣ бо аудити сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокии аудиторӣ сарукор дорад. Принсипҳои сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокӣ ба таври зерин муайян карда шудаанд (ISSAI 300, сарҳати 11):

»Принсипи сарфакорӣ маънои кам кардани арзиши захираҳоро дорад. Захираҳои истифодашуда бояд саривақт, бо миқдор ва сифати дуруст ва бо нархи беҳтарин дастрас бошанд.

»Принсипи самаранокӣ маънои бештар истифода бурдани захираҳои мавҷударо дорад. Он бо таносуби байни захираҳои ҷалбшуда ва натиҷаҳои ба даст оварда аз ҷиҳати миқдор, сифат ва мӯҳлат дахл мекунад.

»Принсипи натиҷанокӣ ба ноил шудан ба ҳадафҳои гузошташуда ва ба даст овардани натиҷаҳои пешбинишуда дахл дорад

Аудити самаранокӣ одатан сарфакорӣ, самаранокӣ ва натиҷанокиро то сатҳи натиҷаи бевосита баҳо медиҳад, дар ҳоле ки баҳодиҳии онҳо то натиҷаи баландтар ва сатҳи таъсири ҷаҳонӣ ва иҷтимоию иқтисодӣ ҳамчун баҳодиҳӣ муайян карда мешавад.

Ғайр аз ин, баҳодиҳии сиёсати давлатӣ ба аҳамият ва судмандии сиёсат равона карда шудааст:

»Аҳамияти сиёсат, яъне мувофиқати ҳадафҳои он бо ниёзҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ё экологие, ки меҳост қонеъ кунад;

»Судмандии сиёсат бо як савол вобаста аст, ки оё сиёсати ҷорӣ, бо дарназардошти ҳама таъсирҳои мустақим (натиҷаҳо) ва таъсироти ғайримустақим, ҳатто аз як тараф ғайриҷашмдошт ё интизорнашуда ва эҳтиёҷоте, ки ин сиёсат меҳодад қонеъ кунад, аз тарафи дигар равона мегардад.

Хулоса, баҳодиҳии сиёсати давлатӣ набояд танҳо бо ҳадафҳои пешакӣ муқарраршуда маҳдуд бошад ва ҳуқуқи суол кардани ҳадафҳои дар қонунгузорӣ пешбинишударо маҳфуз дорад. Масъалаи асосии омӯзиши он бояд баҳодиҳии судмандии сиёсат дар баробари самаранокии воситаҳои он бошад.

Аммо, ҳарду усул якдигарро такмил медиҳанд ва барои муайян кардани судмандии сиёсат ду чузъи муҳимро ташкил медиҳанд. Андозаи таъсири сиёсат ба шумо имкон медиҳад, ки самарабахшӣ ва самаранокии сиёсати арзёбишавандаро, унсурҳое, ки чузъи ҷудонашавандаи аудити самаранокӣ мебошанд, баҳо диҳед. Сипас охири барои саҳм гузоштан дар байни унсурҳои дигар (баррасии дигар сиёсатҳои дар як минтақа амалкунанда ё марбут ба ҳамон мушкилот, таҳқиқи сиёсатҳои алтернативӣ) барои дарки амиқи муфид истифода мешавад.

Чунин усул нишонаи баҳодиҳии сиёсати давлатӣ мебошад. Мумкин аст, ки аудити самаранокӣ қарор қабул кунад, ки оё сиёсати давлатӣ дар охири тафтиш муфид аст ё не. Аммо чунин иқдомҳо амалияи маъмул нестанд ва ба ҳадафҳои асосии аудити самаранокӣ, ки дар ISSAI 300 оварда шудаанд, тааллуқ надоранд.

Хулоса, хусусияти асосии баҳодиҳии сиёсати давлатӣ мавҷудияти баҳодиҳии мувофиқати ҳадафҳо ва додани тавсияҳо оид ба такмил (ё таҷдиди назар) кардани ин сиёсат мебошад.

МАҲДУДИЯТИ БАҲОДИҲИИ СИЁСАТИ ДАВЛАТӢ

Шояд касе ҳайрон шавад, ки оё ин баҳодиҳии муфидии сиёсат аз доираи салоҳияти созмонҳои масъули баҳодиҳии сиёсати давлатӣ берун баромада, онҳоро ба муҳокимаҳои сиёсӣ ҷалб мекунад, ки ин дарвоқеъ ғайри қобили қабул ва номатлуб аст.

То ба ҳол, дар ҳама кишварҳое, ки МОА ва дигар ташкилотҳо баҳодиҳии мустақилона таҳия кардаанд, посух як аст. Ташкилоте, ки барои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ масъул аст, омӯзиши мустақилонаи ҳадафҳо ва оқибатҳои ин сиёсатҳоро анҷом медиҳад. Бо ин кор, онҳо ба шаҳрвандон имкон медиҳанд, ки аз як тараф андешаҳои худро дар бораи амалҳои ҷамъиятӣ ташаккул диҳанд ва сиёсатгузoron дар бораи идома додан, тағир додан ё даст кашидан аз сиёсат дар асоси далелҳои мустақкам ва мушаххас (ба ҷои тахминҳои соддаи интуитивӣ ё назарсанҷӣ) аз тарафи дигар тасмим гиранд. Аммо ин саҳм дар муҳокимаҳои демократӣ бетараф ва воқеӣ аст: инъикоси сиёсат тавассути таҳлили объективӣ ва тавсияҳо мебошад.

СУБЪЕКТҲО

»МОА ягона субъектҳое нестанд, ки метавонанд баҳодиҳии сиёсати давлатиро анҷом диҳанд: баҳодиҳӣ инчунин метавонад аз ҷониби зеринҳо анҷом дода шавад:

- ташкилотҳои мустақили донишгоҳӣ ё бо ташаббуси худ ё бо дархости мақомоти қабули қарорҳои давлатӣ, ба монанди парламент;
- ширкатҳои машваратии хусусӣ, танҳо бо дархости шахси тасмимгиранда.

»Ташкилотҳои маъмурӣ, ба монанди мақомоти аудиторӣ ва санҷишӣ, метавонанд бо дархости мақомоти давлатӣ, ки дар назди онҳо ҳисобот медиҳанд, баҳодиҳии сиёсати давлатиро анҷом диҳанд;

»Ниҳоят, онҳое, ки барои татбиқи сиёсати давлатӣ масъуланд, инчунин метавонанд дар бораи аз ҷониби шахси сеюм баҳогузори шудани он тасмим гиранд.

Ғайр аз он, МОА, ки сиёсати давлатиро дар соҳае, ки баҳодиҳӣ аллакай гузаронида шудааст, баҳодиҳӣ гузаронад, бояд кори баҳодихандагони қаблиро ба назар гирад ва метавонад бо онҳо тамос гирад.

Аммо, МОА иштирокчиёни табиӣ баҳодиҳии сиёсати давлатӣ мебошанд, зеро онҳо мустақилияти зарурӣ доранд, метавонанд дониши методологии баҳодихиро инкишоф диҳанд ё ба онҳо дастрасӣ пайдо кунанд ва пеш аз ҳама дониши сиёсӣ оиди давлат, ки аз дигар вазифаҳо ба даст омадаанд. Баръакси идораҳои маъмурӣ ё созмонҳои хусусӣ, онҳо ба исботи объективии худ ва мустақилияти худ аз манфиатҳои ҳукумати ё хусусӣ ниёз надоранд.

МУҲИТИ ИНСТИТУТСИОНАЛӢ

Ташкилот метавонад дар бораи гузаронидани баҳодиҳии сиёсати давлатӣ бо ташаббуси худ (баҳодиҳии ихтиёрӣ) ё бо дархости як муассисаи давлатӣ, парлумон ё ҳокимияти иҷроия (сарпараст номида шавад) қарор қабул кунад.

Ҳангоме ки ташкилот бо дархости як ниҳоди давлатӣ баҳодиҳии сиёсати давлатиро анҷом медиҳад, бо сарпараст муколама мекунад, то контурҳои дақиқи сиёсати баҳододашаванда ва масъалаҳои баҳододашавандаро муайян кунад. Аммо, дар мавриди МОА, дар ҳоле ки МОА одатан ҳангоми банақшагирии баҳодиҳии худ манфиатҳои ҷонибхоро ба назар мегирад, он ҳанӯз ҳам ҳаҷм ва раванди баҳодиҳии худро муайян мекунад ва дар ҳуди баҳодиҳӣ сухани охириро мегӯяд. Инчунин ҳангоми тартиб додани ҳулосаҳои он. Аз ин рӯ, МОА бояд аз посух додан ба дархости ҳукумат даст кашад ва ё агар ошкор кунад, ки ба мустақилияти он таҳдид мекунад, баҳодиҳии сиёсати давлатиро оғоз накунад.

МОА инчунин бояд баҳодиҳии мавҷудаи дар соҳаи мавриди баррасӣ қарордоштаро ба инобат гирад. Дар ин ҳолат, МОА баҳодиҳии ташкилотҳои дигарро муайян ё баррасӣ мекунад. Ин навъи баҳодиҳӣ "мета-баҳогузорӣ" номида мешавад ва барои муайян кардани фоидаоварӣ, дурустӣ, мурағабӣ ва дурустии як ё якчанд баҳодиҳӣ истифода мешавад. Инчунин синтез кардани натиҷаҳои баҳодиҳии сифати мувофиқ имконпазир аст.

Гузашта аз ин, дар баъзе кишварҳо маъмурияти давлатӣ сиёсатҳо ва барномаҳои худро баҳодиҳӣ мекунад: нақши МОА метавонад дар баррасии баҳодиҳии вазорату идораҳо дар робита бо пуррагӣ, асоснокӣ ва усул зоҳир шавад. Ингуна санҷиш метавонад шакли аудити баҳодиҳии фаъолият ё рисолати машваратӣ барои воҳидҳои маъмурии дар боло зикршударо гирад.

4

ИНТИХОБИ ОБЪЕКТ ВА СОХТМОНИ ЛОИҲА БО ТАРАФҲОИ МАНФИАТДОР

ИНТИХОБИ ОБЪЕКТИ БАҲОДИҲИИ СИЁСАТИ ДАВЛАТӢ: СЕ КРИТЕРИЯ

Объекти баҳодиҳӣ метавонад сиёсати давлатие (ки метавонад аз якчанд барномаҳо иборат бошад), аз ҷумла вазъи ҳуқуқӣ ва молиявӣ, фаъолияти ташкилотҳои гуногун ё захираҳои инсонӣ ё молиявӣ, ки ба ноил шудан ба мақсадҳои муайян нигаронида шудаанд, бошад.

Барои қабули қарор дар бораи имконпазирии баҳодиҳии сиёсӣ, баҳодиҳӣ бояд аз ҷониби ташкилоте, ки барои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ масъуланд, гузаронида шавад. Вазифаи асосии он муайян кардани доираи баҳодиҳӣ ва муайян кардани шароити гузаронидани он мебошад.

» 4.1.1 Аҳамияти сиёсати (полиси) баррасишаванда

- андозаи бучети он, яъне ҳаҷми маблағгузории давлат, ки барои ин сиёсати ҳукумат ҷудо карда шудааст;
- шумора ё аҳамияти ҷонибҳои манфиатдор ё мураккабии муносибатҳои байни онҳо;
- ҳаҷми таъсири пешбинишаванда ба суроғаи интиҳобшуда ва ҷомеа;
- мураккабии сиёсат бо сабаби ҷонибҳои манфиатдори гуногун ва мураккабии баҳодиҳии таъсири он;
- маънои рамзии сиёсат дар афкори ҷамъиятӣ.

Ғайр аз ин, ҳангоми интиҳоби объекти баҳодиҳӣ бояд аз ду ҳатогӣ пешгирӣ карда шавад:

GUID 9020-EVALUATION OF PUBLIC POLICIES

»Аввалаш, интихоби сиёсати хеле умумӣ (масалан, сиёсати экологӣ, шуғли аҳоли, сиёсати маориф).

• Сиёсати баҳододашаванда набояд аз ҷиҳати миқёс калон бошад:

- Сарфи назар аз дархостҳо ва васвасаҳои муайян, баҳодиҳии сиёсати маориф, сиёсати манзил ва ё умуман ягон сиёсати дигари ҷаҳонӣ душвор буда метавонад, агар баҳодиҳӣ ба талаботҳои дар боло зикршуда ҷавобгӯ бошад;

- баҳодиҳии вазъи тамоми соҳа боз ҳам мушкилтар аст: баҳо додан ба вазъи мактабҳо, ҳифзи иҷтимоӣ ва адлия ғайриимкон аст;

- дар маҷмӯъ, амали иҷтимоии таҳқиқшуда васеътар бошад, барқарор кардани муносибати сабабӣ ё саҳми боварибахши байни амал ва маҷмӯи таъсири мушоҳидашуда ҳамон қадар мушкилтар аст.

Масалан, сиёсатҳое, аз қабилӣ дастгирии манбаи энергияи барқароршаванда (аммо дар маҷмӯъ сиёсати энергетикӣ) ё сиёсати спиртӣ (вале сиёсати тандурустӣ) ҳамчун ҳадаф интихоб карда шуданд.

»Дуввум интихоби лоиҳаи мушаххас ё амали оммавӣ (инфрасохтор, механизми андоз ва ғ.). Дар асл, хеле номатлуб аст, ки сиёсати баррасишаванда хеле хурд аст:

• таъсирҳо метавонанд хеле хурд бошанд ва аз ҷиҳати омӯрӣ фарқ карда шаванд;

• таъсири сиёсат ба ҷомеа метавонад хеле маҳдуд бошад ва ташкилоте, ки ҳамасола шумораи ками баҳодиҳии сиёсати давлатиро мегузаронад, набояд дастаи худро аз ҳад зиёд пароканда кунад;

• Сиёсатҳои хеле хурд ҳадафҳо ва оқибатҳои маҳдуд доранд, агар аҳамияти онҳоро дар маҷмӯъ васеътар ва муҳимтар дохил накардан мумкин аст. Беҳтар мебуд, ки захираҳоро барои муқоисаи таъсири бандҳои ҳамсоя мувофиқи мақсадҳои он истифода бурда шавад ва бо ҳар кадоми онҳо алоҳида як мақсад дошта бошанд.

• аз сабаби набудани сатҳи ҳадди ақали муқоиса, бо аналогҳои хориҷӣ муқоисаи мувофиқ душвор аст;

• Пеш аз ҳама, чунин санҷиш бештар ба аудити самаранокӣ монанд аст, на ба баҳодиҳии сиёсати давлатии *stricto sensu*.

» 4.1.2 БАҲОДИҲИИ «ТАЪСИРҲОИ» ГУНОГУНИ СИЁСАТ

Консепсияи таъсирҳо / таъсирҳои ченшаванда барои баҳодиҳии усулҳои сиёсати давлатӣ марказӣ мебошад. Аз як тараф, баҳодиҳии ғайриҷамъаӣ чен кардани таъсирҳои дар якҷоягӣ бо ҷанбаҳои дигар баррасишударо талаб мекунад, масалан, хароҷот ва ташкили сиёсат: таъсирро метавон ҳам миқдорӣ ва ҳам сифатӣ арзёбӣ кард - ин маънои онро дорад, ки омӯзиши арзиши онҳо дар асоси эътимоднокии маълумот кардан мумкин аст. Аз тарафи дигар, ин баҳодиҳӣ аксар вақт аз ҷиҳати техникӣ мушкил ва серталаб аст.

Якчанд тадбирҳоро баррасӣ кардан мумкин аст.

GUID 9020-EVALUATION OF PUBLIC POLICIES

»Фарқи аввал бояд дар байни 'натичаҳо' ва 'таъсирҳо' пайдо шавад.

- «Таъсирҳо», ки фаврӣ ё кӯтоҳмуддат ва мустақим мебошанд, алалхусус ба гирандагони пешбинишуда таъсир мерасонанд, ҳамчун «натичаҳо» тавсиф карда мешаванд;
- «Таъсирҳо», ки ба таъхир афтаанд ва ё дар мӯҳлатҳои дарозмуддат эҳсос мешаванд, аксар вақт ба одамони дигар бештар аз гирандагони пешбинишуда таъсир мерасонанд, ҳамчун «таъсир» тавсиф карда мешаванд.

Ин тафовути байни натичаҳо ва таъсирҳо назаррас аст, зеро ченаки таъсири миёна ва дарозмуддат хоси баҳодиҳии сиёсати давлатӣ маҳсуб ёфта, аз доираи оне, ки дар аудити самаранокӣ тавсиф шудааст, фаротар меравад.

»Фарқи дигар бояд байни намудҳои гуногуни таъсирҳои арзёбишаванда гузошта шавад: оқибатҳои пешбинишуда ва оқибатҳои ғайричашмдошт.

- Таъсирҳои, ки дар робита бо ҳадафҳои дар сиёсат зикршуда ба назар мерасанд ("оқибатҳои пешбинишаванда"). Баҳодиҳӣ пеш аз ҳама ба андозагирии оқибатҳои пешбинишуда асос ёфтааст ва тахмин меравад, ки ҳадафҳои сиёсӣ, ки ин таъсирҳоро ба вучуд меоранд, таҳия ва таҳлил карда мешаванд.
- Таъсирҳои дигаре, ки барои мақсадҳои зикршуда пайгирӣ карда нашудаанд: «таъсири ғайричашмдошт» «мусбат» ё «манфӣ» (баъзан «эффektҳои баръакс» номида мешаванд) мебошанд. Баҳодиҳӣ бояд таъсири ғайричашмдошти сиёсатро ба назар гирад, то ҳамачониба ва бо ҳадафҳои зикршуда маҳдуд нашавад.

»Таъсири кӯтоҳмуддат / таъсирҳои дарозмуддат ва оқибатҳои пешбинишуда / оқибатҳои объективӣ

Ҳангоми баҳодиҳии сиёсати давлатӣ бояд на танҳо ба таъсироти объективӣ, балки ба оқибатҳои сиёсате, ки ширкаткунандагон ва онҳое, ки аз он манфиат мегиранд, "эҳсос" кунанд. Ин ченкунии ҳам "таъсирҳои объективӣ" ва ҳам "таъсироти пешбинишуда" инчунин дар назар дорад, ки мавқеъ ва андешаҳои "ҷонибҳои манфиатдор" дар сиёсати давлатӣ, яъне тасвир ва ба назар гирифта шавад.

Қайд кардан муҳим аст, ки баҳодиҳии сиёсати давлатӣ ба он вобаста аст, ки таъсири мушоҳидашуда ба воситаҳои сиёсат вогузор карда шавад, ки бидуни он баҳо додан ба ғоиданокии сиёсат ғайриимкон аст. Ҳамин тариқ, он бояд ба муносибатҳои сабабӣ асос ёбад, ки метавонанд робитаи амали сиёсӣ ва таъсири баҳододашавандаро нишон диҳанд. Аслан, баҳодиҳӣ бояд "сиёсати моделӣ", яъне, манзараи муназзами занҷираи сабабҳо байни ҳадафҳо, даромадҳо, амалҳо, натичаҳо, натичаҳо ва таъсирро ба нақша гирад.

Дар ҷадвали зерин муносибати муназзам ба ҳама таъсирҳои, ки бояд баҳодиҳӣ карда шаванд, оварда шудааст. Ба таври қаноатбахш иҷро кардан душвор аст, аммо он бояд яке аз ҳадафҳои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ боқӣ монад.

	Таъсири кӯтоҳмуддат («Натича»)		Таъсири дарозмуддат ("таъсир")	
	Қабул карда	Вазифа	Қабул карда	Вазифа

GUID 9020-EVALUATION OF PUBLIC POLICIES

	мешавад		мешавад	
Таъсири эҳтимолий				
Таъсири ғайричашмдошт				

» 4.1.3 МҶҲЛАТИ ВАҚТ АЗ ОҶОЗИ ТАДБИҚИ СИЁСАТ (ПОЛИС)

Аз нуқтаи назари назариявӣ, баҳодиҳии сиёсати давлатӣ метавонад дар се давраи мухталиф оғоз шавад:

»*Баҳодиҳии пешакӣ* пеш аз ба роҳ мондани сиёсати мушаххаси давлатӣ ё таъсиси шахси ҳуқуқӣ (ин хеле кам бо МОА рух медиҳад).

»*Баҳодиҳии ҳамзамон* бо татбиқ ва татбиқи сиёсати арзёбишаванда дар як вақт гузаронида мешавад. Қарор дар бораи гузаронидани чунин баҳодиҳӣ метавонад ҳангоми қабули қонуне, ки сиёсати давлатиро муқаррар мекунад, қабул карда шавад.

»*Баҳодиҳии постфактум*: таҳлили ретроспективӣ, баррасӣ. Баъзан ин ҳолҳои воқеӣ ҳангоми иҷро шудани сиёсат ба таври возеҳ баён карда мешаванд.

Гарчанде ки се намуди баҳодиҳӣ мавҷуданд, МОА ва дигар ташкилотҳое, ки ба онҳо вазифадор карда шудааст, баҳогузорино баъд аз пажӯҳиш ё ҳамзамон, яъне пас аз чанд соли оғози сиёсат, анҷом диҳанд. Дар ҳақиқат, беҳтар аст, ки пас аз оғози сиёсати давлатӣ ҳадди аққал ду-се солро интизор шуд, то маълумоти кофӣ гирифта шавад ва аз натиҷаҳои пешакӣ пешгирӣ карда шавад. Ғайр аз ин, ин таъхир барои баҳодиҳии таъсири дарозмуддат ва ғайримустақим, ки чузъҳои муҳим барои баҳодиҳӣ мебошанд, низ муҳим аст.

Ҳамин тариқ, баҳодиҳӣ кардани сиёсати дарозмуддат ба ҷои он ки ба қарибӣ овоз дода шудааст ё амалӣ карда шудааст, ё хусусиятҳои асосии он ба наздикӣ иваз карда шудаанд, афзалтар аст, зеро он шояд барои расидан ба марҳалае, ки ғайр аз он, вақти кофӣ надошт, масалан оқибатҳои фаврӣ.

Додани як давраи муайян ба сиёсати ҳукумат, бешубҳа, муайян кардани "ҳолати ҷаҳонро бидуни ин сиёсат" (инчунин "таҷрибаи қалбакӣ") ва муқоисаи онро бо ҳолати воқеӣ осон мекунад, то оқибатҳои сиёсати татбиқшударо бинед (ниг. 5.3.г).

СОХТМОНИ ЛОИҲА БО ТАРАФҲОИ МАНФИАТДОР

Баҳодиҳии сиёсати давлатӣ як раванди махсус аст, алахусус ба он маъно, ки он ба ҳамкорӣ, баъзан ба таҳияи якҷояи усул бо ҷонибҳои манфиатдор, ки иштирокчиёни сиёсат ҳастанд, ё бенефитсиарҳои мустақим ва ё ғайримустақими амалҳои баҳододашаванда мебошанд ва ё танҳо дар зери таъсири сиёсат қарор мегиранд, мебошад.

Ассотсиатсияи ҷонибҳои манфиатдор инчунин аз он ҷиҳат мушаххас аст, ки чизи матлуб на танҳо ислоҳи камбудии маъмурӣ, балки тақмили сиёсатро талаб менамояд.

»Иштирокчиёни сиёсати баҳододашуда мақомоти маъмурӣ мебошанд, ки қарор қабул намуда ва сиёсати муайяно амалӣ кардаанд.

Мақомоти маъмурии масъули сиёсат ҳамеша ҳамчун ҷонибҳои манфиатдор дар сатҳи маҳаллӣ ё миллӣ шомил карда мешаванд. Ин мақомот одатан ба салоҳияти назорати МОА ё хадомоти нозиротӣ ва аудити дохилӣ дохил мешаванд. Барои гурӯҳи баҳодихӣ муҳим аст, ки бо онҳо муносибатҳои нави аз равияҳои аудиторӣ фарқкунанда фароҳам оранд: муносибат бояд ба эътимоди тарафайн ва бунёди муштарак асос ёбад (яъне ҳамкорӣ дар самти ҳадафи умумӣ: посух додан ба саволҳои мушаххаси баҳодихӣ).

Бояд қайд кард, ки баҳодихии пешниҳодшудаи муфидии сиёсат бештар ба мақомоти сиёсии дархосткарда равона карда шудааст, на ба мақомоти маъмурӣ, ки онро амалӣ мекунанд ва аз ин рӯ набояд эҳсос кунанд, ки онҳо дар масъалаҳои баҳодихӣ мондаанд.

Барои ба даст овардан ва нигоҳ доштани ин эътимод, кафолат додан ба он афзалтар аст, ки дар ҳоле, ки баҳодихӣ инчунин норасоҳои маъмурӣ ва қонуншиканиии дуҷумдараҷаро муайян мекунад, МОА ба муайян кардани онҳо бо ҳамон ният, ки дар давоми аудит гузаронида шудааст, диққат намедихад. Аммо, ба даст овардани чунин эътимод набояд ба мустақилияти МОА таъсир расонад.

»Намояндагони интихобшудаи маҳаллӣ: онҳо инчунин метавонанд ҳамчун ҷонибҳои манфиатдор ҳисобида шаванд, вақте ки сиёсати баҳогузорӣ субъектҳои минтақавӣ ё худмухторро фаро мегирад.

»Қонунгузор баъзан метавонад шахси манфиатдор ҳисобида шавад, агар масалан, парламент ба тарафдории муқаррароте овоз диҳад, ки асос ё сохтори сиёсати давлатии баҳододашавандаро таъмин мекунад ва ҳатто бештар аз он вақте, ки ин муқаррарот механизми ҳатмии баҳодии амалҳои андешидашударо муқаррар карданд.

Аммо ин масъала хеле ҷанҷолбарангез аст, зеро парламент мақоми сиёсӣ ва гирандаи баҳодихии сиёсати давлатӣ мебошад: чунин омезиши мақомҳо метавонад мустақилияти раванди баҳодихиро зери хатар гузорад. Ғайр аз он, он метавонад ба парлумон ҳамчун як ҷонибҳои манфиатдор ворид карда шавад, ки фаҳмидани он душвор аст (ҷонибдори манфиатдор дар сиёсати татбиқшаванда иштирок мекунад, аммо дар маҷмӯъ на дар ҳама сиёсати давлатӣ) ва татбиқи он (намояндагони парламент чӣ гуна интиҳоб карда мешаванд?). Аз ин рӯ, баъзе МОА ё ташкилотҳои дигари масъули баҳодихии сиёсати давлатӣ ҳеҷ гоҳ парлумонро ҳамчун як ҷониби манфиатдор дохил намекунад.⁶

»Дигар тарафҳои манфиатдор ташкилотҳои хусусӣ мебошанд (ТҒД, корхонаҳои тичоратӣ, ташкилотҳои касбӣ, иттифоқҳои касаба ва ғайра), ки ба татбиқи сиёсат манфиатдоранд ва намояндагони баҳрабарандагони сиёсати баҳододашуда мебошанд.

Сохтани рӯйхати ҷонибҳои манфиатдор қисми муҳими раванди баҳодихӣ мебошад. Танҳо дар ҳолатҳои нодир, ин ҷонибҳои манфиатдор ба салоҳияти назорати ташкилоте, ки барои баҳодихии сиёсати давлатӣ масъул аст, дохил мешаванд; ва онҳо одатан ба ҳамкорӣ бо созмони масъули баҳодихӣ одат накардаанд ва аз онҳо дар фаъолияти он ширкат кардан талаб карда намешавад. Аз ин рӯ, бояд итминон ҳосил кард, ки ин ҷонибҳои манфиатдор дарк кунанд, ки иштироки созанда дар баҳодихӣ ва эҷоди фазои эътимод дар муносибат бо онҳо ба манфиати онҳост.

Ду хатогӣ бояд пешгирӣ карда шавад: рӯйхати ҷонибҳои манфиатдор набояд ягон камбудихии калонро дар бар гирад (тарафҳои номуносиб хоричшуда метавонанд доираи натиҷаҳои баҳодихӣ ва имконияти татбиқи онҳоро коҳиш диҳанд ва, пеш аз ҳама, танҳо ба қисман муаррифӣ шудани сиёсат оварда расонанд), аммо набояд хеле дароз бошад (дар акси ҳол хавфи аз ҳад душвор ва идоранашаванда шудани раванд вучуд дорад).

5 *Ҳамзамон, агар ташкилот аз рӯи дархости берунаи Парлумон амал кунад, ин барои охириро эътироф намудани тарафи манфиатдор мусоидат менамояд, дар ҳоле, ки дар сурати баҳодихии ихтиёрии аз ҷониби ташкилот гузаронидашуда ворид намудани намояндагонипарлумон ба сифати тарафи манфиатдор метавонад душвортар гардад.*

Баръакси аксари аудитҳои самаранокӣ, иштироки ҷонибҳои манфиатдор калиди баҳодихии сиёсати давлатӣ мебошад, зеро намояндагони ҷонибҳои манфиатдор дар тамоми раванди баҳодихӣ ташкилоти баҳодихии сиёсати давлатиро ҳамроҳӣ мекунанд. Онҳо бояд ба раванди баҳодихӣ муносибати конструктивӣ дошта бошанд, зеро ҳадафи асосии баҳодихӣ на ошкор ва ислоҳи камбудихо, балки кумак ба тасмимгирандагон барои посухгӯи беҳтар ба ниёзҳои иҷтимоӣ ё сиёсӣ мебошад.

Ҳамин тариқ, ҷонибҳои манфиатдор метавонанд:

»Дар интихоби объекти мушаххаси баҳодихии сиёсати давлатӣ, ҷадвал ва методология ширкат варзанд;

»Иштирокчиёни фаъоли баҳодихӣ бошанд;

»Ҳисоботҳои мобайнӣ ё ниҳоиро истифода баранд;

»Пас аз баҳодихӣ дар раванди қабули қарорҳо ширкат варзанд.

Аммо, бояд равшан бошад, ки ҳатто муколамаи интерактивии байни сарпараст ва ташкилоти баҳогузур барои раванди баҳодихӣ муҳим аст, чунин муошират набояд ба мустақилият ва объективии ташкилоте, ки барои баҳодихии сиёсати давлатӣ масъуланд, зарар расонад. Дар мавриди МОА, ҳатмист, ки онҳо мустақилияти худро аз таъсири сиёсӣ нигоҳ доранд ва ба хоҳишҳои манфиатҳои мушаххаси сиёсӣ посух надиханд. Ин бояд аз оғози банақшагирии баҳодихӣ аниқ қарда шавад.

Ҳамаи кишварҳое, ки анъанави қадимаи баҳодихӣ доранд, ба аҳамияти МОА ва дигар ташкилотҳое, ки барои баҳодихии сиёсати давлатӣ масъул мебошанд, таъкид мекунанд, ки дар ҷараёни баҳодихӣ суҳбати охири доранд.

5

БАНАҚШАГИРИИ БАҲОДИҲӢ

Пас аз муайян кардани объекти баҳодихии сиёсати давлатӣ, банақшагирии баҳодихӣ аз якчанд марҳила иборат аст, ки бояд анҷом дода шаванд:

»Сифати Баҳодихӣ;

»Ташкилот;

»Воситаҳо ва усулҳои татбиқшаванда; ҷалби коршиносон

Ҳамин тариқ, ин қадамҳо барои баҳодихии сиёсати давлатӣ аҳамият надоранд, зеро ҳамаи аудитҳои самаранокӣ ин марҳилаҳоро истифода мебаранд. Аммо дар ҳар яке аз ин марҳилаҳои марбут ба раванди баҳодихӣ, баъзе масъалаҳои мушаххас мавҷуданд, ки бояд онҳоро ҷӯё шаванд.

Сифати баҳодихӣ

Пеш аз қабули қарор дар бораи гузаронидани баҳодихии ихтиёрӣ ё қабули дархост барои баҳодихӣ аз як мақомоти (сарпарасти) хориҷӣ, созмоне, ки барои баҳодихии сиёсати давлатӣ масъул аст, бояд имконпазир будани раванди худ ё усули тавсияшавандаро баррасӣ кунад.

»Муайян кардани объект ва доираи баҳодихӣ;

»Муайян кардани ҷонибҳои манфиатдор;

»Муайян кардани масъалаҳои баҳодихӣ;

»Эҳтимолияти дастрас будани маълумоте, ки барои баҳодихии сиёсат зарур аст;

»Ташкили раванди баҳодихӣ ва чадвали пешбинишудаи баҳодихӣ;

»Интихоби методология;

»Таърифи захираҳои инсонӣ ва молиявӣ.

Чавобҳои гуногуни пешниҳодшуда дар асосноккунии техникӣ-иқтисодӣ баррасӣ карда мешаванд, ки натиҷаҳои он дар ёддоште, ки ба шахсони тасмимгиранда фиристода шудааст, сабт карда мешаванд. Дар асоси ин таҳқиқот, созмони масъули баҳодихии сиёсати давлатӣ тасмим мегирад, ки оё раванди баҳодихиро идома диҳад ва ҳуди баҳодихиро оғоз кунад.

Муайян кардани ҳадафи баҳодихӣ, ҳаҷми тадқиқот ва методология дар таҳқиқоти пешакӣ ба баҳодихии сиёсати давлатӣ дахл надорад. Аммо он чизе, ки илова бар он қобилияти баҳодихиро тавсиф мекунад, ҳадафи баҳодихии он аст, ки оё бо ҷонибҳои манфиатдор ташкили баҳодихии мустақил имконпазир аст ё не.

Вақте ки ташкилот баҳодихии ихтиёрии сиёсати давлатиро мегузаронад, марҳилаи иҷрошаванда нисбатан осон аст: дар ин ҳолат, ташкилот метавонад ба муколамаи интерактивӣ бо ҷонибҳои манфиатдор ниёз надошта бошад (гарчанде ки он ба таври мунтазам истисно карда намешавад) ва ҳуди вай метавонад маълумоти миқдорӣ ва сифатии беруна дар бораи ҳадафи баҳодихиро истифода барад ки имкон медиҳанд дар бораи меъёрҳои баҳодихии дар боло номбаршуда қарор қабул карда шавад.

Вақте ки лоиҳаи баҳодихӣ ба дарҳости беруна посух медиҳад, баҳодихии имконпазирии тадқиқот аз он сабаб душвортар шуда метавонад, ки он бояд на танҳо маълумоти дар боло зикршуда, балки инчунин ниятҳои сарпарастро нисбати саволҳои ҳалшаванда, саволҳои таҳияшаванда, чадвали риояшаванда ва натиҷаҳои пешбинишударо дар бар гирад. Аммо, дар ин ҳолат, гурӯҳи масъули асосноккунии техникӣ-иқтисодии дохили ташкилоте, ки барои арзёбии сиёсати давлатӣ масъул аст, бояд на танҳо ниятҳои сарпарастонро ба назар гирад, балки «сарпарастон» -ро аз талаботи методологӣ, ташкилӣ ва мӯҳлати баҳодихӣ огоҳ созад. Ин муколамаи интерактивӣ байни сарпараст ва ташкилоти баҳодихии сиёсати давлатӣ барои таҳияи пурсиши баҳодихӣ ва банақшагирии равиши татбиқшаванда муҳим мебошад ва инчунин метавонад ба ҳулосае ояд, ки баҳодихии масъалаи пешниҳодшудаи сарпараст ғайриимкон аст (худ ё дар шароите, ки сарпараст мехоҳад изҳор кунад).

Дар ҳар сурат, шахси масъули баҳодихии сиёсати давлатӣ танҳо барои қарори гузаронидани баҳодихӣ масъул аст ва дар сурати риоя нашудани меъёрҳои объективӣ ва талаботи раванд, бояд аз он даст кашад.

Ниҳоят, нисбати МОА, доираи баҳодихии сиёсати давлатӣ, ки дар посух ба пурсишҳои беруна гузаронида шудааст, набояд ба тавозуни вазифаҳои гуногуни ҳуқуқии МОА таҳдид кунад. Баҳодихии сиёсати давлатӣ захираҳои инсонӣ ва молиявиро талаб мекунад; бинобар ин, бояд

GUID 9020-EVALUATION OF PUBLIC POLICIES

Ғамхорӣ кард, то дархостҳои беруна барои баҳодихии қабулкардаи МОА ба сафарбаркунии захираҳои, ки бояд барои дигар вазифаҳои ҳатмӣ ё иловагӣ боқӣ монанд, хатар эҷод накунад.

Агар ин тавр набошад, бояд ҳангоми баҳодихии имкониятҳо ёддошти банақшагирии баҳодихӣ тартиб дода шавад, ки дар он сохтори муносибати баҳодихӣ ва унсурҳои мухталиф тасдиқ карда шавад (Тавсифи сиёсат, муайян кардани ҷонибҳои манфиатдор, саволномаи баҳодихӣ, ташкили усули баҳодихӣ, интиҳоби методология ва воситаҳои илмӣ).

Аз ҷумла, дар супоришҳои техникӣ саволҳои баҳодихӣ ва мувофиқан, саволҳои, ки ин баҳодихӣ бояд ҷавоб диҳад, нишон дода шудаанд. Ин рӯйхати саволҳо бояд бевосита ба натиҷаҳои пешбинишудаи баҳодихӣ рағона карда шавад.

ТАШКИЛОТ

Ташкилоте, ки баҳодиҳии сиёсати давлатиро мегузаронад, бояд таъсиси ташкилотеро баррасӣ намояд, ки инҳоро дар бар мегирад:

» Гурӯҳи баҳодиҳанда

Ин дастаи баҳодиҳӣ бояд аз аъзои доимии ташкилоти баҳодиҳии сиёсати давлатӣ ё коршиносони он иборат бошад. Азбаски иқтидори техникий ташкилоте, ки масъули баҳодиҳӣ мебошад, наметавонад ҳамаи соҳаҳоро фаро гирад, дар аксари ҳолатҳо коршиносони беруна, коршиносони усулҳои баҳодиҳӣ ва коршиносони соҳаи дар доираи баҳодиҳӣ гузаронидашударо даъват кардан лозим меояд.

» Мақомоти назоратӣ:

Вобаста аз ташкилоте, ки баҳодиҳии сиёсати давлатиро мегузаронад, ин мақоми махсуси барои зеринҳо вазифадоркардашуда аст:

- тасдиқи қобилияти баҳодиҳӣ ва қарори баҳодиҳӣ (дар сурати баҳодиҳии ихтиёрӣ) ё қабули дархости сарпараст;
- ташкили саволномаи баҳодиҳӣ;
- барномасозӣ дар доираи нақшаи корӣ ва ҷудо кардани захираҳои зарурии инсонӣ ва молиявӣ;
- Муҳокима ва тасдиқи натиҷаҳои пешакӣ ва ҳисоботи ниҳони баҳодиҳӣ;
- расонидани гузориш ба сарпараст, дар ҳолати зарурӣ;
- паҳн ва пешбурди натиҷаҳо.

» Мақомоти машваратӣ

Ин ниҳод, ки аъзои очонсии баҳодиҳии сиёсати давлатӣ ва намояндагони ҷонибҳои манфиатдорро дар бар мегирад, инчунин метавонад барои ҷамъ овардани намояндагони ҷонибҳои манфиатдор ва расман имкон додани онҳо имкон диҳад, ки дар тӯли раванди баҳодиҳӣ кори гурӯҳи баҳодиҳиро пайгирӣ кунанд. Он бо ҷонибҳои манфиатдор барои мубодилаи афкор, пешрафт ва муҳокимаи ҳисоботи мобайнӣ ва ниҳони баҳодиҳӣ шарҳҳои корӣ таъсис медиҳад. Онҳо инчунин маълумоти дархостшударо ҷамъ меоранд. Чунин мақомот дар баъзе МОА мунтазам таъсис дода шудааст, дар ҳоле ки дигар МОА ҷонибҳои манфиатдорро бидуни он муттаҳид мекунад. Дар ҳар сурат, ин мақоми машваратӣ ба таври қатъӣ машваратӣ мебошад ва набояд ҳеч гоҳ дар бораи методология ва ҳулосаҳои баҳодиҳӣ қарор қабул кунанд, зеро ин танҳо масъулияти экспертизаи мустақил мебошад.

ИНСТРУМЕНТҲО ВА УСУЛҲОИ ДАСТРАС

Барои иҷрои вазифаҳои худ ташкилотҳое, ки барои баҳодихии сиёсати давлатӣ масъуланд, усулҳо ва воситаҳои касбиро барои таъмини объективӣ ва эътимоднокии ҷамъоварӣ истифода мебаранд. Коркарду таҳлили маълумот ва иттилооти ҷамъоваришуда низ бояд боэътимод бошанд. Аҳамияти ин омилҳо барои муносибати баҳодихӣ муҳим аст.⁷

Тавре ки дар қисми 1.3 гуфта шудааст, ҳадафи ин дастур таъсиси ҷаҳорҷӯбаи умумии гузаронидани баҳодихии сиёсати давлатӣ мебошад. Ҳадафи он муаррифӣ ва муҳокимаи методология нест. Аллакай манбаъҳои зиёде мавҷуданд, ки дар онҳо шумо воситаҳои баҳодихиро пайдо карда метавонед. Аз ҷумла, созмонҳои байналмилалӣ, аз қабили OECD, Созмони Милали Муттаҳид ва Бонки Ҷаҳонӣ методологияи мукаммали баҳодихии сиёсати давлатиро таҳия кардаанд.⁷ Ташкилоте, ки ба баҳодихии сиёсати давлатӣ машғул аст, бояд доираи васеи воситаҳои баҳодихиро таҳия кунад, ки ба нишондиҳандаҳои миқдорӣ асос ёфтаанд, инчунин таҳқиқоти муқоисавии когорти, озмоишҳои тасодуфӣ назоратшаванда, маълумоти омӯрӣ ё иҷтимоӣ, пурсишҳо ва мусоҳибаҳо гузаронад. Аз ҷумла, равиши арзёбӣ тибқи пурсиши баҳодихӣ инҳоро дар бар мегирад:

- а) Баррасии адабиёти илмӣ аз саросари ҷаҳон;
- б) муқоисаи байналмилалӣ ё ҳадди аққал як меъёре, ки бо роҳи сафар ба хориҷа, мусоҳибаҳо ё зерпудратчиён (коршиносон, аъзои донишгоҳ ва ғ.) сохта шудааст;

6 For the tools, see for example: Monitoring & evaluation: some tools, methods, and approaches (World Bank): [http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/24cc3bb1f94ae11c85256808006a0046/a5efbb5d776b67d285256b1e0079c9a3/\\$FILE/MandE_tools_methods_approaches.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/24cc3bb1f94ae11c85256808006a0046/a5efbb5d776b67d285256b1e0079c9a3/$FILE/MandE_tools_methods_approaches.pdf) Inspection and evaluation manual (UN): https://oios.un.org/resources/2015/01/OIOS-IED_Manual.pdf OECD Framework for regulatory policy evaluation: <https://www.oecd.org/dac/evaluation/dcdndep/47832438.pdf> For the indicators, see: INTOSAI White Paper on Key National Indicators; Guidelines on the Use of Key National Indicators

в) нишондиҳандаҳои миқдорӣ ё сифатии таъсири сиёсати давлатӣ, ки баҳодихӣ мешаванд. Ҳама усулҳои миқдории оддии баҳодихии сиёсати давлатиро метавонанд истифода баранд ва дар базаи маълумотҳои мавҷуда татбиқ карда шаванд, ки эътимоднокии онҳоро дар ҳолати зарурӣ бояд баҳодихӣ кард: омор, эҳтимолият ва таҳлили эконометрикӣ; аммо бояд қайд кард, ки самаранокии сиёсатро аз нишондиҳандаҳои инфиродӣ баровардан мумкин нест, барои ин баҳодихии зиддифактӣ лозим аст (ниг. банди г).

г) Таҳқиқоти муқоисавии когорт барои баҳодихии натиҷаҳо ва таъсири сиёсат. Ҳадафи ин таҳқиқот аз нав эҷод кардани ошкоро (гурӯҳи назоратӣ) ва ё ба таври ғайримустақим (таҳлили "ҳама чизҳои баробар", фарқияти дар фарқиятҳо) як ҳолати тахайюлӣ мебошад, ки дар он ягон сиёсати давлатӣ вучуд надорад, вазъияти зиддифактӣ, ки нисбат ба он вазъияти воқеӣ муқоиса карда мешавад. Бо ёрии ин муқоиса, бо дараҷаи муайяни номуайяний, натиҷаи сиёсати баҳододашавандаро баҳо додан мумкин аст;

д) Пурсишҳо барои гирифтани маълумоти воқеӣ ва / ё баҳодихии нуқтаи назари адресатҳои сиёсат, инчунин нуқтаи назари субъектҳои татбиқи он. Ин пурсишҳо ба мо маълумоти бештарро дар бораи таъсири пешбинишуда аз таъсири объективӣ медиҳанд, аммо бо вучуди ин онҳо барои баҳодихӣ муфиданд, зеро таъсири пешбинишуда ба рафтори ҷонибҳои манфиатдори сиёсат таъсир мерасонад;

Афкори мазкурро тарикӣ зерин чамъ овардан мумкин аст:

- тавассути пурсишҳои миқдорӣ барои тавлиди иттилооти воқеӣ, ки саволҳои як намунаи тасодуфӣ ва намояндагии аҳолиро медиҳад (ба ҷои намунае, ки МОА ё иштирокчиёни сиёсати баҳододашавандаро "интиҳоб" кардаанд). Намунаи ғайримуқаррарӣ боиси ғарзнок шудани маълумоти аз пурсиш бадастомада мегардад.

- тавассути пурсишҳои сифатӣ: мусоҳибаҳои инфиродӣ ё гурӯҳӣ (гурӯҳҳои якхела ё омехта ё аввал гурӯҳҳои якхела ва сипас омехта), форумҳо ва ғайра. Ин равиши андозагирии миқдориро бо истифода аз намунаҳои тасодуфӣ ва намояндагӣ пур мекунад: саволҳо ва ҷавобҳо ба ин саволҳо хеле бойтар аст ва ба иштирокчиён барои фаҳмидан ва ташаккул додани фикрҳои худ қўмак мекунад ва муколамаҳо дар гурӯҳҳо ва форумҳои омехта иттилоотӣ мебошанд.

Ғайр аз он, ва махсусан дар мавриди муассисаҳои олии аудиторӣ, МОА инчунин метавонад дар баҳодихии муносибати сиёсати давлатӣ бо тамоми иттилооти сиёсӣ, ки дар ихтиёр дорад, тавассути дигар миссияҳои аудиторӣ ва дар минтақаи мавриди баррасӣ баҳогузорӣ карда шавад, аз ҷумла, пас аз аудити қаблӣ, ки дар мақомоти давлатӣ, ки аз сиёсатҳои баҳододашаванда зарар дидаанд, гузаронида шуданд. Ин ғанисозӣ, ки натиҷаи баъзан дониши наздиктарини соҳа ва ташкилотҳои мебошад,

ки МОА дар он ҷалб карда шудаанд, барои МОА сарчашмаи назарраси арзиши иловашуда мебошанд.

ҶАЛБИ ҚОРШИНОСОН

Моҳияти илмӣ, байнисоҳавии баҳодиҳии сиёсати давлатӣ маънои онро дорад, ки мутахассисони соҳаҳои гуногунро даъват кардан лозим аст: иқтисоддонҳо, омориносон, сотсиологҳо, қоршиносони соҳае, ки баҳодиҳӣ дар он гузаронида мешавад ва ғ. (Ниг. ISSAI 2620 "Истифодаи қори аудитори экспертӣ дар банди 5.4").

Ташкилоте, ки барои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ масъул аст, метавонад як гурӯҳи доимии қоршиносонро оид ба усулҳои марбут ба баҳодиҳии сиёсати давлатии он ташкил диҳад.

Аммо, маҳдудияти захираҳо инчунин метавонад ҷалби як ё якчанд мутахассисони машҳури беруна, ё дар соҳаи методологӣ ва ё дар соҳаи сиёсати баҳододашавандаро талаб кунад, аксар вақт муваққатан ё ғойбона. Ин ниёзҳо бояд ҳангоми баҳодиҳии имкониятҳо муайян карда шаванд.

Тартиби интихоби қоршиносон бояд аз рӯи талабот аз ҷиҳати касбият, саҳтгирӣ ва мустақилият, ки нисбат ба аудиторҳо, баҳогузoron ва дигар қормандоне, ки ба як созмони масъули баҳодиҳии сиёсати давлатӣ мансубанд, дахл доранд. Масалан, дар ҳолате, ки тибқи қонунҳо ва санадҳои қонунгузории МОА иҷозат дода шудааст, инчунин мустақил қордани худ қоршиносон бо ҳамон ваколатҳои тафтишотӣ ва аз онҳо риоя қордани ҳамон ўҳдадорҳои касбӣ (алахусус дар робита бо махфият) ҳамчун аудиторҳое, ки қисми МОА мебошанд.

Ин қоршиносон бояд ихтиёрӣ бошанд ва ба таври қорфӣ музд гиранд, то мустақилият, ҷалб ва сифати пешбинишудаи қори худро таъмин кунанд.

6

АНҶОМИ НАТИҶАҶО

ТАШҚИҚИ НАТИҶАҶО

Ҳисоботи ниҳони баҳодихии сиёсати давлатӣ метавонад пешакӣ пешниҳод карда шавад, ҳисоботи муваққатӣ.

Ҳисоботи муваққатӣ метавонад боиси мубодилаи афкор бо ҷонибҳои манфиатдор дар ҳайати гурӯҳи баҳодихии машваратӣ гардад.

Лоихаи гузориши ниҳоиро гурӯҳи баҳодихӣ омода мекунад. Он бояд ҳамаи унсурҳои ба вариантҳои баҳодихӣ дохилшуда, инчунин ҳулосаҳои ҳуди баҳодихии сиёсати давлатиро дар бар гирад: »ҳулосаи ҳадафҳои баҳодихӣ;

»Хулосаи ҳадафҳои баҳодихӣ;

»Пурсиши аввалияи баҳодихӣ;

»Муайян кардани ҷонибҳои манфиатдор;

»Усулҳо ва шарҳҳои илмии истифодашуда;

»Манбаъҳои иттилооти ҷамъоваришуда;

»Заминаи умумие, ки дар он сиёсат бо рушди таърихӣ ва дар мавриди имконпазир муқоисаи байналмилалӣ дахлдор баҳодихӣ карда шуд;

»Муаррифии маълумот аз дигар қорҳои МОА дар минтақаи баррасишаванда (алаҳусус аудити самаранокӣ) дар бораи ташкилоте, ки барои татбиқи сиёсат ва самарабахши он таъсис дода шудааст;

»Муаррифии маълумотҳое, ки дар натиҷаи ҷавобҳо ба саволҳои баҳодихӣ ба даст оварда шудаанд (натиҷаҳо, ҷенқунии омилҳо / таъсир);

»Таҳлил ва тафсири ин маълумот, ки аз муаррифии ин маълумот бодикқат ҷудо карда шудааст, барои роҳ наодан ба нофаҳмиҳо байни натиҷаҳо ва тафсирҳо; ин қисмат баҳодихии ин натиҷаҳо ва таъсири ҷенқардашударо дар бар мегирад ва робитаҳои сабабии байни амалҳои андешидашуда ва таъсири мушоҳидашударо меомӯзад;

»Фикрҳои ҷонибҳои манфиатдор дар давоми қор ҷамъоварӣ карда шуданд;

»Сабакҳои омӯхташуда, хулосаҳо аз натиҷаи баҳодиҳӣ ва тавсияҳо барои амалҳои ислоҳӣ. Ин қисмат баҳодиҳии муфидии сиёсати баҳодиҳиро дар бар мегирад.

Ин лоиҳаи гузориш ба мақомоти назоратӣ, ки бо ин мақсад дар оғози раванд таъин карда шудаанд, тибқи расмиёти хоси ҳар як ташкилоти баҳодиҳии сиёсати давлатӣ фиристода мешавад. Нозир лоиҳаи ҳисоботи баҳодиҳиро тасдиқ мекунад ё ислоҳ мекунад.

Ҳамин тариқ, ин марҳила на барои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ дар шакли лоиҳаи ҳисоботи ниҳой, балки аз ҷиҳати мазмун хос аст.

ЗИНАИ ТОЗАКУНӢ

Пас аз баррасии натиҷаҳо ва таҳлилҳо дар асоси муваққатӣ, муҳим аст, ки лоиҳаи ҳисоботи баҳодиҳӣ, ки аз ҷониби мақомоти қабули қарор қабул шудааст, бо ҷонибҳои манфиатдори сиёсат ба тартиби баҳсбарангез муҳокима карда шавад.

Мақсад аз фиристодани ин лоиҳаи ҳисоботҳо аз он иборат аст, ки таҳлилҳо ва хулосаҳои пешакӣ, инчунин сабти фикру мулоҳизаҳои ҷонибҳои манфиатдор, ки ҳангоми баҳодиҳии сиёсати давлатӣ чамъ оварда шудаанд, дақиқ ва умумӣ бошанд.

Аксуламалҳои ҷонибҳои манфиатдор метавонанд шифоҳӣ навишта шаванд ё дода шаванд (ҳангоми шунидан). Раванди номувофиқ метавонад бо расмиёти аудити стандартӣ мувофиқ карда шавад, агар мумкин бошад.

Дохилшавии муназзами ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор (аз ҷумла намоёндагони баҳрабарандагони сиёсати баҳододашуда) яке аз хусусиятҳои муносибат ба баҳодиҳии сиёсати давлатӣ мебошад.

АНҶОМИ НАТИҶАҶО

Пас аз он ки ҷонибҳои манфиатдор назари худро дар шакли хаттӣ ва ё шифоҳӣ баён карданд, ташкилоте, ки барои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ масъуланд, гузориши ниҳони баҳодиҳиро дар ҳолати зарурӣ тағир медиҳад ва онро тибқи расмиёти худ ва таҳти масъулияти ягона қабул мекунад.

Ҳатто агар дар ибтидо аз ҷониби як созмони беруна, аз ҷумла Парламент дархост карда шавад, баҳододашаванда бояд хулосаи мустақилро дар бораи натиҷаҳо, таҳлилҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ пешниҳод намояд.

Дар марҳилаи ниҳони баррасии гузориш, бояд таваҷҷӯҳи махсус ба таҳияи тавсияҳо оид ба амалҳое, ки дар соҳаи сиёсати пас аз баҳодиҳӣ андешида мешаванд, дода шавад. Дар мавриди МОА, аз рӯи мавқеи институтсионалии худ, ин тавсияҳо асосан ба парламент ва ҳукумат фиристода мешаванд.

Ин дастурҳо метавонанд, масалан, ба зеринҳо дахл дошта бошанд:

»Эътирофи судмандии сиёсат ва амалҳои андешидашуда;

»Эътирофи судмандии сиёсат, аммо номувофиқӣ ва бесамарии амалҳое, ки дар робита бо оқибатҳои муқарраршуда мустақим ё ғайримустақим;

»Шубҳа дар бораи муфидии сиёсат ва мутобиқати ҳадафҳои он бо тавсияҳои алтернативӣ барои тағир додани самт, боздоштан ё бекор кардани сиёсат;

»Дар ҳолати баҳодиҳии сиёсати давлатӣ, алалхусус онҳое, ки аз ҷониби ташкилотҳои дигар гирифта шудаанд, ки дар он ҷо як воҳиди маъмурӣ ё сершумор масъуланд, амалияи хуб мебуд, ки маъмурони МОА одатан бо гузориши роҳнамо посухи воҳид (ҳо) ё Ҳукуматро нашр кунанд

ПАҲН НАМУДАНИ ҲИСОБОТ ДАР БОРАИ БАҲОДИҶӢ

Яке аз принципҳои асосии баҳодиҳии сиёсати давлатӣ паҳн намудани омилҳои он мебошад. Дар мавриди МОА, онҳо бояд гузориши баҳодиҳиро нашр кунанд. Ҳисоботи ниҳой ба ҷонибҳои манфиатдор дар сиёсати баҳододашавандаи давлатӣ дар сурати дархости беруна барои баҳодиҳӣ аз МОА, ба муаллифони ин дархост ва дар маҷмӯъ ба афкори умум равона карда шудааст.

Дар ҳолати баҳодиҳии сиёсати давлатӣ дар посух ба дархости беруна, ин қарори нашр метавонад пас аз машварат бо мақомте, ки баҳодиҳиро дархост кардааст, қабул карда шавад. Аммо, ҳам принципи мустақилияти МОА ва ҳам принципи ошкорбаёнӣ, ки ба баҳодиҳии сиёсати давлатӣ вобастагӣ дорад, нишон медиҳанд, ки МОА сухани охирино мегӯяд, ҳатто агар аз ҷониби мақомоти ваколатдор талаб карда нашавад (ин нукта бояд аввал ҳангоми баррасии МОА ва мақомоти ваколатдор дар вақти таҳияи дархост барои баҳодиҳӣ, ба инобат гирифта шавад).

МОА ё ягон мақоми дигари масъули баҳодиҳии сиёсати давлатӣ бояд тамоми кӯшишҳоро ба харҷ диҳад, то гирандагон ва хонандагони ҳисобот хусусиятҳои муносибати баҳо додан ба сиёсати давлатиро, алахусус интиҳоби методологиро, дарк кунанд.

Моҳияти нозуки баҳодиҳии муфидии сиёсат эҳтиёткориҳои махсусро ҳангоми таҳияи гузориши баҳодиҳӣ талаб мекунад, ки дуруст фаҳманд ва аз тафсириҳои васеъ ва ғаразнок, алахусус МОА пешгирӣ кунанд.

Дар ниҳоят, хуб мебуд, ки МОА дар бораи фаъолиятҳои арзёбии сиёсати давлатии худ, вақте ки онҳо дар ин самт ба кор шурӯъ карданд ва якҷанд чунин баҳодиҳиро гузаронданд, ҳисоботи оммавӣ пешниҳод кунанд. Педагогикае, ки дар атрофи ин рисолат таҳия шудааст, тадричан ба фаҳмиши беҳтарини он оварда мерасонад ва инчунин фазои эътимодно дар байни давлатдорон ва дигар ҷонибҳои манфиатдор фароҳам меорад.

ИСТИФОДАИ ХУЛОСАҶО ВА ТАВСИЯҶОИ БАҲОДИҶӢ

Ҳатто бештар аз дигар намудҳои фаъолият, аз қабилӣ аудити самаранокӣ ё аудити молиявӣ, баҳодиҳии сиёсати давлатӣ барои қабули қарорҳои давлатӣ пешбинӣ шудааст ва мавзӯи пайғирӣ мебошад.

Аммо, дар ҳама ҳолатҳо, муҳим аст, ки созмони масъули баҳодиҳии сиёсати давлатӣ барои қарорҳои пас аз баҳодиҳӣ мустақиман масъул набошад, то ки мустақилияти худро нигоҳ дорад ва аз даҳолат ба қудрати қабули қарорҳои мақомоти давлатӣ айбдор нашавад.

Ҳатто агар раванд ба истифодаи натиҷаҳои баҳогузори нӣз надорад, созмоне, ки барои баҳодиҳии сиёсати давлатӣ масъул аст, метавонад ин равандро ҳамчун нозири беруна пайғирӣ кунад ва натиҷаҳои онро тасдиқ кунад. Аз ҷумла, ӯ метавонад сари вақт дар мавриди иҷрои (ё набудани) тавсияҳои худ мусоҳибаҳо анҷом диҳад.